

Democraten en Republikeinen: Twee politieke hersenhelften

(gepubliceerd in KIJK, november 2012, 70-74)

Terwijl deze KIJK in de winkels ligt, trekken Barack Obama en Mitt Romney hun eindsprint in de campagne voor de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Beiden willen kiezers winnen, maar dat is niet zo eenvoudig. Democraten en Republikeinen verschillen namelijk niet alleen ideologisch, het zijn totaal andere persoonlijkheden. Elk met hun eigen gebruiksaanwijzing.

Waarom wonen republikeinen liever niet aan de westkust? Ze zijn bang dat ze van de aarde af vallen. En hoeveel democraten heb je nodig om een lamp te verwisselen? Stomme vraag, want ze weten nog niet eens dat ze in het donker zitten.

Amerikaanse grappen en grollen over democraten en republikeinen te over. Amusant, maar ze geven ook een aardig inkijkje in de manier waarop republikeinen en democraten elkaar zien. Republikeinen worden steevast weggezet als domme angsthazen met vooroordelen jegens alles wat – in hun ogen – afwijkend is. Democraten als idealistische geitenbreiers die niet snappen hoe de wereld werkelijk in elkaar zit.

Natuurlijk zijn er ideologische verschillen tussen beide groepen. Anders zouden er geen republikeinen en democraten zijn. Maar betekent dit ook dat republikeinen en democraten wezenlijk van elkaar verschillen? Zijn republikeinen werkelijk zulke bangeriken als de democraten suggereren? En steken democraten inderdaad meer dan anderen hun kop in het zand?

Bang voor alles

Daar is de afgelopen jaren het nodige onderzoek naar gedaan. In dat onderzoek wordt meestal onderscheid gemaakt tussen liberaal en conservatief, in plaats van tussen democraten en republikeinen. Soms ook worden de termen door elkaar heen gebruikt. Republikeinen worden dan ook wel conservatieven genoemd, democraten liberalen. Naar republikeinen/conservatieven is het meeste onderzoek gedaan. Zo verscheen er in 2003 een review van in totaal 88 onderzoeken naar politiek conservatisme. Aan deze onderzoeken deden in totaal bijna 23.000 mensen uit twaalf verschillende landen mee. De onderzoekers kwamen erachter dat conservatisme samengaat met allerlei andere eigenschappen. Naarmate mensen conservatiever zijn, zijn ze bijvoorbeeld banger voor de dood, banger voor bedreiging en verlies, en banger voor maatschappelijke veranderingen. Ze kunnen ook slechter met onzekerheid en onduidelijke situaties overweg, en staan minder open voor nieuwe ervaringen. Ze hebben juist meer behoefte aan orde, structuur en duidelijkheid.

Klinkt logisch. Conservatief betekent niet voor niets 'behoudend'. Maar zo'n behoudende ideologie vervult dus een diepere psychologische behoefte, stelt wetenschapsjournalist Chris Mooney in zijn boek 'The republican brain'. Het gaat om de behoefte aan zekerheid en veiligheid, weten waar je aan toe bent. Door vast te houden aan dat wat ze hebben, proberen conservatieve mensen hun angsten en onzekerheden de kop in te drukken. Liberalen zijn minder bang aangelegd. Zij verwelkomen nieuwe ervaringen juist, zien deze niet als bedreigend. Volgens Mooney is dat in alle culturen zo. Liberalen zoeken de nuance, denken graag over dingen na en zijn ook beter in staat strijdige informatie te verwerken. Dat betekent overigens niet dat liberalen 'beter' zijn dan conservatieven,

haast hij zich te zeggen. Aan een liberale leider in tijden van crisis heb je niks. Die zit alleen maar te wikken en te wegen. Conservatievelingen zijn een stuk doortastender en besluitvaardiger.

Het politieke brein

Republikeinen en democraten zijn dus kennelijk uit verschillend hout gesneden. Dat blijkt niet alleen uit vragenlijsten die ze invullen, ook op fysiek niveau is dit waarneembaar. Een groep wetenschappers aan de universiteit van Nebraska (VS) bestudeerde bijvoorbeeld het verband tussen politieke voorkeur en huidgeleiding. Dat is een alom geaccepteerde manier om opwinding te meten. Denk maar aan de klamme handen die je kunt krijgen als je zenuwachtig bent. Die klamheid zegt iets over huidgeleiding. Zesenvestig proefpersonen met een duidelijke politieke voorkeur kregen allerlei plaatjes voorgeschoteld, terwijl elektroden hun huidgeleiding registreerden. Sommige plaatjes waren ronduit smerig of schokkend (een open wond, een vieze wc), andere waren gewoon leuk (een strandbal, een konijntje). En daar reageerden conservatieven anders op dan liberalen. Conservatieve mensen gaven blijk van grotere opwinding bij de nare beelden, liberalen juist bij de leuke plaatjes. In een andere studie (bij 76 proefpersonen) bleken liberalen ook langer naar de leuke plaatjes te kijken, en conservatieven naar de akelige. Volgens de onderzoekers bevestigen deze experimenten het idee dat conservatievelingen meer gericht zijn op alles wat er misgaat in de maatschappij dan op alles wat er goed gaat. Voor liberalen geldt juist het omgekeerde.

Hersenscans bevestigen dit beeld. In een onderzoek onder negentig proefpersonen die aan een hersenscan werden onderworpen, bleek conservatisme samen te gaan met een grotere amygdala. Dit breingebied, ook wel de amandelkern genoemd, is betrokken bij angst en andere emoties in reactie op bedreiging. Geen wonder dat conservatieven meer bedacht zijn op gevaar en voorzichtiger zijn. Liberalisme ging weer samen met een grotere zogenaamde anterior cingulate cortex. Dit hersengebied staat garant voor het kunnen handelen van onzekerheden, problemen en conflicten. Vandaar dat liberalen beter met tegenstrijdige informatie kunnen omgaan en niet terugdeinzen voor nieuwe ervaringen.

De vraag is natuurlijk wel wat kip en wat ei is. Zitten de breinen van conservatieven en liberalen anders in elkaar waardoor ze verschillend tegen de zaken aankijken? Of kijken ze anders tegen de zaken aan waardoor hun hersenen verschillend functioneren?

Op deze vraag is nog geen antwoord gevonden. Wel is duidelijk dat erfelijke aanleg een rol speelt. Het gen DRD4 hangt bijvoorbeeld samen met het zoeken naar nieuwe ervaringen – typisch een eigenschap die liberalen kenmerkt. Heb je dat gen, dan heb je dus alles in je om later tot een liberaal uit te groeien. Maar pas op! Je kunt nog zoveel aanleg hebben om een conservatieve dan wel een liberale weg in te slaan, of die aanleg ook tot uitdrukking komt hangt af van wat je tijdens je leven allemaal meemaakt. Hoe je wordt opgevoed, wat je aan waarden en normen meekrijgt, in welk tijdsgewricht je leeft, op wat voor school je zit... allemaal van belang, al weten onderzoekers er nog niet het fijne van.

Zien wat je wilt zien

Wat betekent dit nu voor Romney en Obama? Heeft het eigenlijk nog wel zin om te proberen kiezers over te halen als die kiezers kennelijk wezenlijk verschillende mensen zijn?

Ja, want niet iedereen is in zo'n hokje in te delen. Er zijn nu eenmaal mensen die in beide partijen wel iets van zichzelf herkennen, of juist in geen van beide. Bovendien wijzen ook de neuzen *binnen* een partij niet allemaal dezelfde kant op. Gemiddeld genomen zijn conservatieven dan wel wat banger uitgevallen, maar de een is minder stereotype dan de ander. Hetzelfde geldt (uiteraard) voor liberalen. Die zijn ook niet allemaal even ruimdenkend.

Het zijn zulke niet-verstokte types waar Obama en Romney hun pijlen op zouden moeten richten. De twijfelaars dus, degenen die zich tot op zekere hoogte door beide partijen, of tot geen van beide voelen aangesproken. De stemmen van kiezers die al sterk naar een van beide kanten overhellen, kunnen de presidentskandidaten wel op hun buik schrijven.

Dat suggereert in elk geval onderzoek naar 'motivated reasoning'. Hiermee wordt bedoeld dat mensen toe redeneren naar datgene wat ze graag willen (blijven) geloven. Ze zoeken bewijsmateriaal dat hun opvattingen ondersteunt en gaan voorbij aan dat wat hun opvattingen ontkracht. Dit doen ze omdat ze emotioneel betrokken zijn bij het onderwerp. Stel bijvoorbeeld dat je solliciteert op een geweldig leuke baan. Je ziet het helemaal zitten, die baan is voor jou! Toch krijg je hem niet. Dat geeft natuurlijk een akelig gevoel. Maar grote kans dat je die baan bij nader inzien toch niet zo leuk vindt. Of dat je bedenkt dat er eigenlijk wel veel reistijd bij kwam kijken. Of dat het salaris ook niet overhield. Je zoekt als het ware argumenten waardoor je je makkelijker over je teleurstelling heen kunt zetten. Zag je vóórdat je solliciteerde vooral de leuke kanten, nu je bent afgewezen zie je vooral de vervelende. Dat helpt je om dat rotgevoel kwijt te raken.

Ook fervente democraten en republikeinen zien wat ze willen zien. Dat blijkt uit een experiment van een stel Amerikaanse wetenschappers ten tijde van de Amerikaanse presidentsverkiezingen in 2004. Destijds ging de race tussen de republikein George Bush en de democraat John Kerry. De onderzoekers confronteerden vijftien hardcore democraten en vijftien verstokte republikeinen met een aantal tegenstrijdige uitspraken van de eigen favoriete presidentskandidaat, diens opponent en een neutraal figuur. Kerry zou bijvoorbeeld in 1996 hebben gezegd dat hij het sociale zekerheidsstelsel wilde hervormen, terwijl hij in 2004 beweerde dat hij dit stelsel juist ongemoeid wilde laten. De proefpersonen moesten aangeven in hoeverre ze dit tegenstrijdig vonden. Daarna kwamen de onderzoekers met een verklaring voor het gedrag op de proppen. Zo zouden economen onlangs hebben becijferd dat er meer geld in de kas van het sociale zekerheidsstelsel zat dan in 1996 werd gedacht. Dat zou de draai van Kerry kunnen verklaren. Proefpersonen werd gevraagd in hoeverre ze deze verklaring geloofwaardig vonden.

Republikeinen en democraten vonden de neutrale figuur even hypocriet. Wat dat betreft verschilden de groepen dus niet. Maar ze verschilden wel als het om de presidentskandidaten ging. Had de eigen favoriet een draai gemaakt, dan vonden ze dat een stuk geloofwaardiger dan als de concurrent dat had gedaan. Vooral bij republikeinen was dit verschil zichtbaar. Democraten erkenden tot op zekere hoogte nog wel dat hun eigen favoriet óók een draai had gemaakt.

Slimme idioten

Het past helemaal bij het beeld dat uit de eerdere onderzoeken oprijst. Daaruit bleek immers dat democraten minder schrikken van verwarrende situaties dan republikeinen. Die willen liever duidelijkheid. Spreekt de eigen favoriet zichzelf tegen, dan hebben vooral republikeinen daar moeite

mee. Om dat ongemakkelijke gevoel weg te krijgen, houden ze zichzelf voor dat de draai van de favoriet heel begrijpelijk was.

En ze worden daar nog voor beloond ook. Dat bleek uit de fMRI-scans die de onderzoekers maakten terwijl ze hun proefpersonen met de tegenstrijdige uitspraken confronteerden. Het deel van de hersenen dat bij logisch redeneren is betrokken, bleek niet of nauwelijks actief te zijn. Het waren juist de gebieden die bij de verwerking van emoties een rol spelen die oplichtten. Sterker nog, de genotscentra in de hersenen werden actief zodra de proefpersonen een verklaring hadden gevonden voor het tegenstrijdige gedrag van de eigen favoriet.

Het heeft dus helemaal geen zin om te proberen fanatieke republikeinen of democraten voor je te winnen. Zij zien toch alleen wat ze willen zien en zijn niet gevoelig voor verstandig-klinkende argumenten die hen over de streep zouden kunnen trekken. Integendeel. Uit sommige onderzoeken blijkt zelfs dat fanatiekelingen alleen maar *nóg* fanatieker worden als wordt geprobeerd hen met redelijke argumenten op andere gedachten te brengen.

Dat laat een ander Amerikaans experiment zien. Honderddertig proefpersonen kregen hierin een fake-nieuwsbericht uit 2004 te lezen. In het bericht werd verslag gedaan van een speech van George Bush. Die had verklaard dat hij doorging met zijn strijd tegen Irak omdat Saddam Hussein wel eens massavernietigingswapens kon hebben. Maar dat klopte niet, ging het nieuwsbericht verder: Hussein *hád* helemaal geen massavernietigingswapens. Dit was uit een onderzoeksrapport gebleken. De proefpersonen dienden vervolgens aan te geven in hoeverre ze dat geloofden.

Wat bleek? Hoe conservatiever de proefpersonen waren, hoe meer ze dachten dat Hussein wel degelijk over massavernietigingswapens had beschikt. Maar dat was niet het enige: de mededeling dat er helemaal geen massavernietigingswapens waren aangetroffen, maakte de zaak er alleen maar erger op. Hoe hoger mensen namelijk scoorden op conservatisme, hoe sterker ze ervan overtuigd waren dat Irak wel degelijk massavernietigingswapens had gehad, *juist als dat werd ontkend*. De uitslag van het onderzoeksrapport had dus een averechts ('backfire') effect op conservatievere proefpersonen. De liberalere types waren wel geneigd hun mening bij te stellen conform het rapport. Wel moet gezegd dat het 'backfire-effect' in een tweede experiment (met 190 proefpersonen) alleen bij conservatievere figuren werd gevonden voor wie Irak hoog op de agenda stond.

Obama kan dus maar beter niet proberen verstokte Republikeinen met redelijke argumenten voor zich te winnen. Grote kans dat zulke Republikeinen zich des te sterker van hem afkeren. Zeker als het zogenaamde 'smart idiots' zijn. Dit zijn slimme mensen die het misschien wel bij het verkeerde eind hebben, maar die een handige draai weten te geven aan elk denkbaar tegenargument. Zo volharden ze in hun eigen gelijk. Dit zie je bijvoorbeeld in het klimaatdebat. Voor- en tegenstanders nemen hierbij extremere posities in naarmate ze hoger zijn opgeleid. Zo is het klimaatdebat verworden tot een loopgravenoorlog van intellectuelen die elkaar met argumenten om de oren slaan waarnaar ze geen van beiden willen luisteren.

Smart idiots zijn dus moeilijk te overtuigen. Bij de minder intelligente types maken Romney en Obama met een goed verhaal *méér* kans. Ook zwevende kiezers zijn nog te beïnvloeden. Zo liet een groep onderzoekers van de Stanford University ruim tachtig studenten schrijven over hun toelating tot deze prestigieuze universiteit. De ene helft moest ingaan op de rol die hun werkhouding en

zelfdiscipline daarbij hadden gespeeld, de andere helft moest schrijven over het geluk dat ze hadden gehad en de hulp die ze hadden gekregen. Vervolgens dienden beide groepen op een vragenlijst hun mening geven over gevoelige kwesties als criminaliteit, gezondheidszorg en straf. De mening van de studenten bleek nogal te variëren. Degenen die hadden moeten schrijven over de rol die hun eigen inzet bij hun succes had gespeeld, ventileerden een conservatievere mening dan mensen die hadden moeten schrijven over het geluk dat hen ten deel was gevallen. Die waren liberaler in hun standpunten. Deze resultaten werden in een ander experiment bevestigd.

Onduidelijk is in hoeverre zulke opvattingen bekliven en daadwerkelijk zouden kunnen leiden tot ander stemgedrag. Wat dat betreft valt er nog een hoop te onderzoeken. En daar kunnen de opvolgers van Romney en Obama dan weer hun voordeel mee doen.

(dit is de lange versie van een artikel gepubliceerd in KIJK, november 2012, p. 70-74)